

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ**

Συνοπτική Έκθεση πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1996

Οἱ ἐργασίες τοῦ Κέντρου γιά τὸ 1996 ἐπικεντρώθηκαν 1) στήν κατάρτιση καὶ δημοσίευση τῆς ἐλληνικῆς βιβλιογραφίας γιά τὴ βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ ἀρχαιολογία καὶ τέχνη τῶν ἐτῶν 1991-1996, 2) στήν τυπογραφικὴ ἐπίβλεψη καὶ παρακολούθηση τῆς ἔκδοσης τοῦ βιβλίου «Εὐρετήριο Βυζαντινῶν Τοιχογραφιῶν Κυθήρων» καὶ 3) στήν προώθηση τῶν λοιπῶν ἐρευνητικῶν προγραμμάτων. Στὸ Κέντρο τὸ ὅποιο διευθύνεται ἀπὸ τὸν ἐπόπτη ἀκαδημαϊκὸ κ. Μανόλη Χατζηδάκη, ἐργάσθηκαν οἱ δύο ἐρευνήτριες κ.κ. Ἰωάννα Μπίθα καὶ Σταματία Καλαντζοπούλου καὶ συνέβαλαν σημαντικὰ ἰδιαίτερα οἱ συνεργάτιδες κ.κ. Ἐλένη Κάτσα, ἀρχαιολόγος - φωτογράφος καὶ Ἀγγελικὴ Κατσιώτη, δρ. ἀρχαιολόγος.

Ἐρευνητικὰ προγράμματα.

Ἀναλυτικὰ κατὰ τὸ 1996 συνεχίσθηκαν τὰ ἀκόλουθα πέντε ἐρευνητικὰ προγράμματα τοῦ Κέντρου, τὰ ὅποια καὶ ἐνισχύθηκαν μερικὰ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐρευνῶν.

1. Γενικὸ Εὐρετήριο Βυζαντινῶν Τοιχογραφιῶν Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1996 συνεχίσθηκε ὁ ἐμπλουτισμὸς τοῦ Γενικοῦ Εὐρετηρίου μὲ νέα στοιχεῖα ἀπὸ ἀποδελτιώσεις. Καινούργια δελτία ποὺ προέκυψαν ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀποδελτιώσεις ἦταν 4. Συγχρόνως διορθώθηκε, συμπληρώθηκε καὶ ἐνημερώθηκε μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα δελτία. Συγκεντρωτικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν καταγραμμένων ἕως σήμερα ναῶν μὲ τοιχογραφίες ἀπὸ τὸν 7ο αἰ. ἕως τὸ 1500 ἀνέρχονται περίπου σὲ 2.500. Στὸ πρόγραμμα αὐτὸ ἐργάσθηκε ἡ ἐρευνήτρια κ. Στ. Καλαντζοπούλου καὶ συνεργάσθηκε ἡ κ. Ἐλ. Κάτσα (ἐπιχορήγηση τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρευνῶν).

2. Εὐρετήριο Βυζαντινῶν Τοιχογραφιῶν Κυθήρων.

Στὰ πλαίσια τῆς ἔκδοσης τοῦ Α' τόμου τῆς σειρᾶς «Εὐρετήριο Βυζαντινῶν Τοιχογραφιῶν Ἑλλάδος, τ. 1. Τὰ Κύθηρα» ὀλοκληρώθηκαν οἱ προπαρασκευαστικὲς τυπογραφικὲς ἐργασίες (σελιδοποίηση, διορθώσεις κειμένων, διαχωρισμοί,

επεξεργασία αρχιτεκτονικών σχεδίων). Κατόπιν πρότασης του τυπογραφείου για την καλύτερη εμφάνιση του βιβλίου προγραμματίστηκε και εκτελέστηκε επαγγελματική φωτογράφιση στα Κύθηρα από το φωτογράφο κ. Βελισσάριο Βουτσά. Με την ευκαιρία αυτή πραγματοποιήθηκε επιστημονική αποστολή στα Κύθηρα (31 Οκτωβρίου - 5 Νοεμβρίου 1996) από την κ. 'Ι. Μπίθα με τη συνδρομή της κ. 'Αγγ. Κατσιώτη. Παράλληλα κρίθηκε απαραίτητο να συμπεριληφθεί στην έκδοση ειδικός χάρτης των Κυθέρων με ένδειξη των θέσεων των βυζαντινών μνημείων, ο οποίος εκπονήθηκε από το χαρτογράφο κ. Χάρη Κακαρούχα. Στο πρόγραμμα αυτό εργάστηκε ή ερευνήτρια κ. 'Ι. Μπίθα και συνεργάστηκε ή κ. 'Ελ. Κάτσα με επιχορήγηση της 'Επιτροπής 'Ερευνών, ή οποία 'Επιτροπή 'Ερευνών κάλυψε και τις υπόλοιπες εργασίες.

Το πρόγραμμα αυτό καθώς και δείγμα της τυπογραφικής εργασίας παρουσιάστηκε από τον ακαδημαϊκό κ. Κωνσταντίνο Γρόλλιο στη συνέλευση της Διεθνούς 'Ενώσεως 'Ακαδημιών στις Βρυξέλλες τον 'Ιούνιο 1996, και έτυχαν της γενικής επιδοκιμασίας, ενώ ακολούθησαν προτάσεις επέκτασης του προγράμματος σε διεθνές επίπεδο και σε τομείς της δυτικής τέχνης.

3. Εύρετήριο Βυζαντινών Τοιχογραφιών Δωδεκανήσου (Χάλκη-Τήλος).

Με τη συνεργασία της 4ης 'Εφορείας Βυζαντινών 'Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου ('Εφορος 'Αρχαιοτήτων κ. 'Ηλίας Κόλλιας) ολοκληρώθηκε ή δεύτερη φάση της σύνταξης του Εύρετηρίου Βυζαντινών Τοιχογραφιών για τὰ νησιά Χάλκη και Τήλο με επιχορήγηση της 'Επιτροπής 'Ερευνών, που άφοροῦσε στην άμειβή των συνεργατών και με επιχορήγηση της 'Ακαδημίας 'Αθηνών, που άφοροῦσε στην έκτέλεση επιστημονικής αποστολής και επαγγελματικής φωτογράφισης. Κατά τὸ 1996 έγινε επεξεργασία των κειμένων από τις αρχαιολόγους κ.κ. 'Αγγ. Κατσιώτη και 'Ελ. Παπαβασιλείου, εκπονήθηκαν τὰ αρχιτεκτονικά σχέδια για 35 ναούς της Τήλου από τον αρχιτέκτονα κ. Νίκο Ζαρίφη και ολοκληρώθηκε ή Α' φάση της επαγγελματικής φωτογράφισης από τὸ φωτογράφο κ. Νίκο Κασέρη. 'Επίσης, με την ευκαιρία της επαγγελματικής φωτογράφισης, πραγματοποιήθηκε επιστημονική αποστολή στην Τήλο (9-19 Νοεμβρίου 1996) από την ερευνήτρια του Κέντρου κ. 'Ι. Μπίθα και τὴν συνεργάτιδα κ. 'Αγγ. Κατσιώτη για έρευνα, έλεγχο καταγραφής και φωτογράφιση με σημαντικά αποτελέσματα. Στο πρόγραμμα αυτό εργάστηκε επίσης ή ερευνήτρια κ. 'Ι. Μπίθα και συνεργάστηκε ή κ. 'Ελ. Κάτσα.

4. Εύρετήριο Βυζαντινών Τοιχογραφιών Βεροίας.

Στὰ πλαίσια της συνέχισης του έρευνητικού προγράμματος εγκρίθηκε ή Β' φάση από την 'Επιτροπή 'Ερευνών ύψους 2.000.000 δρχ.

3. Ἑλληνική Βιβλιογραφία γιὰ τὴ Βυζαντινὴ καὶ Μεταβυζαντινὴ Ἀρχαιολογία καὶ Τέχνη (1991-1996).

Τὸ νέο αὐτὸ ἐρευνητικὸ πρόγραμμα τοῦ Κέντρου ἔχει σκοπὸ τὴν καταγραφή καὶ ἐπεξεργασία ὑπὸ τὴ μορφή λεπτομερειακῶν εὐρετηρίων τῆς βιβλιογραφικῆς παρουσίας τῶν ἐλλήνων βυζαντινολόγων τόσο στὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικό. Σὲ πολὺ σύντομο διάστημα ἀποδελτιώθηκε ἡ βιβλιογραφικὴ παραγωγή τῶν τελευταίων 5 χρόνων, ἐπεξεργάσθηκε σὲ εἰδικὸ ἠλεκτρονικὸ πρόγραμμα καὶ δημοσιεύθηκε ἐγκαίρως ὥστε νὰ διανεμηθεῖ στὸ XIX Διεθνὲς Συνέδριο Βυζαντινῶν Σπουδῶν στὴν Κοπεγχάγη. Τὸ βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Bibliographie de l'Art Byzantin. La Contribution Grecque 1991-1996, rédigée par I. Bitha, A. Katsioti et E. Katsa, Athènes 1996» ἔτυχε τῆς διεθνοῦς ἐπιδοκίμασias μὲ εὐχὲς γιὰ τὴ συνέχισή του. Στὸ πρόγραμμα αὐτὸ ἐργάσθηκαν ἡ ἐρευνήτρια τοῦ Κέντρου κ. Ἰ. Μπίθα καὶ οἱ συνεργάτιδες κ. Ἀγγ. Κατσιώτη μὲ τὴ συνδρομὴ τῆς κ. Ἑλ. Κάτσα, μὲ τὴν τεχνικὴ ὑποστήριξη τῆς μαθηματικοῦ - προγραμματίστριας κ. Νικολέττας Μπίθα. Τὸ πρόγραμμα ἐνισχύθηκε ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἑρευνῶν καὶ τὸ βιβλίο ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Διάφορα.

Τὸ Φωτογραφικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κέντρου ἔχει συγκεντρώσει συνολικὰ 2779 διαφάνειες 35 mm, 1124 μαυρόασπρες (τῶν 35 mm) καὶ 2165 ἔγχρωμες φωτογραφίες (τῶν 35 mm), ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ 109, 138, 40 ἀντιστοίχως εἶναι ἀποκτῆματα τοῦ 1996. Εἰδικὰ γιὰ τὰ Κύθηρα τὸ Ἀρχεῖο διαθέτει ἐπιπλέον 24 ἐπαγγελματικὲς διαφάνειες (9 × 12 ἐκ. καὶ 35 mm) οἱ ὁποῖες χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἔκδοση, ἐνῶ γιὰ τὴν Τῆλο διαθέτει 57 ἐπαγγελματικὲς διαφάνειες (6 × 6 ἐκ.) καὶ 57 μαυρόασπρες φωτογραφίες (6 × 6 ἐκ.).

Τὸ Ἀρχεῖο ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων τοῦ Κέντρου ἔχει συγκεντρώσει συνολικὰ γιὰ Κύθηρα, Δωδεκάνησα καὶ Βέροια 150 περίπου ἀρχιτεκτονικὰ σχέδια.

Τὸ Ἀρχεῖο σχεδίων τοιχογραφιῶν τοῦ Κέντρου ἔχει συγκεντρώσει 30 σχέδια διακοσμητικῶν ἀπὸ Κύθηρα, Χάλκη καὶ Τῆλο καὶ 18 σχέδια τοιχογραφιῶν ἀπὸ Κύθηρα.

Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου δὲν πλουτίζεται λόγω δυσχερείας τοῦ συστήματος προμήθειας βιβλίων. Συνολικὰ συγκεντρώνει 473 καταγραφὲς τίτλων, ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ 15 εἶναι ἀποκτῆματα τοῦ 1996, τὰ περισσότερα ἀπὸ δωρεές.

Δραστηριότητες.

Ἡ ἐρευνήτρια τοῦ Κέντρου κ. Ἰωάννα Μπίθα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐνεργὴ συμμετοχὴ τῆς σὲ ὅλα τὰ ἐρευνητικὰ προγράμματα τοῦ Κέντρου ἀσχολήθηκε μὲ τὰ διοικητικὰ καὶ οἰκονομικὰ τοῦ Κέντρου καθὼς καὶ μὲ τὴν ὀργάνωση τῶν ἐρευνητικῶν προγραμμάτων ποὺ ἐπιχορηγοῦνται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐρευνῶν. Εἰδικότερα κατὰ τὸ 1996 κυρίως ἀσχολήθηκε μὲ τὴ συλλογὴ, ἐπεξεργασία καὶ σύνταξη τοῦ ὕλικου γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ Κέντρου (βλ. πῶς πάνω) «Bibliographie de l'Art Byzantin et Post-byzantin. La Contribution Grecque 1991-1996, rédigée par I. Bitha, A. Katsioti et E. Katsa, Athènes 1996», γιὰ τὴν ὁποία εἶχε ἐπίσης τὸ συντονισμό καὶ τὴν τυπογραφικὴ φροντίδα. Ἐπίσης ἀσχολήθηκε μὲ τὶς τυπογραφικὰς ἐργασίες τοῦ βιβλίου «Μανόλης Χατζηδάκης, Ἰωάννα Μπίθα, Εὐρετήριο Βυζαντινῶν Τοιχογραφιῶν Ἑλλάδος, τ. 1 Κύθηρα». Κατέθεσε γιὰ δημοσίευση στὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ ΔΧΑΕ τ. ΙΘ' τὴ μελέτη τῆς «Παρατηρήσεις στὸν εἰκονογραφικὸ κύκλο τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνα» καὶ στὰ Πρακτικὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου γιὰ τὰ 2400 χρόνια τῆς Ρόδου τὴν ἀνακοίνωσή της «Ὁψεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς: ἐνδυματολογικὲς μαρτυρίες ἀπὸ τὶς μεσαιωνικὲς τοιχογραφίες τῆς Ρόδου (13ος αἰ.-1522). Παράλληλα συνεχίζει τὴν ἐκπόνηση τῆς διδακτορικῆς τῆς διατριβῆς.

Ἡ ἐρευνήτρια τοῦ Κέντρου κ. Σταματία Καλαντζοπούλου ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ἐρευνητικὸ πρόγραμμα τοῦ Κέντρου γιὰ τὸ Εὐρετήριο τῶν Βυζαντινῶν Τοιχογραφιῶν Ἑλλάδος. Παράλληλα συνεχίζει τὴν ἐκπόνηση τῆς διδακτορικῆς τῆς διατριβῆς.

Ὁ Ἐπόπτης
Μανόλης Χατζηδάκης